

شرح مبسوط بر مثنوی مولوی
(جلد پنجم و ششم از دفتر اول مثنوی)

تألیف: دکتر شمس الدین ربیعی

نشر آبی
۱۳۹۱

سرشناسه: ربیعی، شمس‌الدین
عنوان قراردادی: مثنوی، شرح
عنوان و نام پدیدآور: شرح مبسوط بر مثنوی مولوی / تألیف شمس‌الدین ربیعی.
مشخصات نشر: تهران: آبی، ۱۳۹۱.
مشخصات ظاهری: ۱۰۳۷ ص.
شابک: دوره ۱-۹-۵-۰۵-۵۸۴۹-۶۰۰-۹۷۸؛ ج. ۱ ۸-۰۲-۵۸۴۹-۶۰۰-۹۷۸؛

ج. ۵ و ۶ ۹-۵-۰۵-۵۸۴۹-۶۰۰-۹۷۸
فیبا وضعیت فهرست‌نویسی:
یادداشت: ج. ۵ و ۶ (چاپ اول: ۱۳۹۰) (فیبا): کتابنامه.
موضوع: مولوی، جلال‌الدین محمد بن محمد، ۶۰۴-۶۷۲ ق. مثنوی - نقد و تفسیر؛ شعر فارسی - قرن ۷ ق. - تاریخ و نقد
موضوع: مولوی، جلال‌الدین محمد بن محمد، ۶۰۴-۶۷۲ ق. مثنوی.
شرح: رده‌بندی شکره:
PIR ۵۳۰۱ / ۲ ش ۴ ۱۳۸۹
۸ فا ۱/۳۱
۲۱۵۳۷۷۹ شماره کتابشناسی ملی

نشر آبی

شرح مبسوط بر مثنوی مولوی
دکتر شمس‌الدین ربیعی
ویراستار: حکیمه باباخان

نشر آبی

تهران، خیابان کریم‌خان‌زند، شماره ۵۳، تلفن ۸۴۳۵۲۵

● چاپ اول ۱۳۹۱ ● تیراژ ۱۰۰۰ نسخه ● چاپ و صحافی: پرد
شابک ۹۷۸-۶۰۰-۵۸۴۹-۰۵-۹ ISBN 978 - 600 - 5849 - 05 - 9
شابک دوره ۱-۹-۵-۰۵-۵۸۴۹-۶۰۰-۹۷۸ ISBN 978 - 600 - 5849 - 01 - 1

۵۰۰۰۰ تومان

فہرست مطالب

۱ قسط خلیفه (کی در که در زمان خود از حاتم طایی گذشته بود و نظیر خود نداشت

۶۷ قصه اعراسی درویش و اجرای زن او با او به سبب قلت و درویشی

۶۹ سامری دور و دورت می بود

۷۳ فقرزدایی، تأمین معیشت و گسترش عقل معاش در سایه عدالت اجتماعی

۷۷ جایگاه عدل در اسلام

۷۸ تعریف عدل و قسط

۷۸ قسط

۸۱ عدالت اجتماعی

۸۱ تأمین معیشت

۸۲ گسترش عقل معاش

۸۳ مفهوم عدالت اجتماعی

۸۴ فقرزدایی در سایه استقرار عدالت

۸۶ ۱. نامه حضرت علی (ع) به مالک اشتر

۸۶ ۲. تخفیف مالیات به آسیب دیدگان

۸۷ ۳. عدم وابستگی به دنیا

۸۸ ۴. رعایت مساوات

۸۹ ۵. ساده زیستی مسئولین

۹۰ ۶. الگوی قناعت، پارسایی، کوشش، پاکدامنی

۹۰ مغرور شدن مریدان محتاج به مدعیان مزور و ایشان را شیخ و محتشم و و اصل پنداشتن و نقل را از

۹۰ فرق نادانستن و بر بسته را از بر رسته

۹۹ انسان موجود ناشناخته

۱۰۳ در بیان آن که نادر افتد که مریدی در مدعی مزور اعتقاد به صدق بندد که او

چهار شرح مبسوط بر مثنوی مولوی

- کسی است و بدین اعتقاد به مقامی برسد که شیخش در خواب ندیده باشد و آب و آتش او را گزند نکند
 و شیخش را گزند کند و لیکن به نادر باشد. ۱۰۳
- صبر فرمودن اعرابی زن را و فضیلت صبر و فقر گفتن با زن خود ۱۰۶
- نصیحت کردن زن مر شوی را که سخن افزون از قدم و از مقام خود مگو، لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ
 که این سخن‌ها اگر چه راست است این مقام توکل ترا نیست و این سخن گفتن فوق مقام
 و معامله‌ی خود زیان دارد و: کبر مقتاً عندالله باشد. ۱۱۷
- قناعت گنجی است که فنا نمی‌پذیرد. ۱۲۰
- نصیحت کردن مرد مر زن را که در فقیران به خواری منگر و در کار حق به گمان کمال نگر و طعنه مزین
 بر فقر و در پیران به خیال و گمان بینوایی خویشتن ۱۳۰
- قر حقیقه غنای حقیقی است ۱۳۰
- در بیان آن که: پیدن کسی از آنجا که ویست هر کس را از چنبره وجود خود ببند تابه‌ی کبود آفتاب
 را کبود نماید و بر رخ سرش آید چون تابه از رنگ‌ها بیرون آید سپید شود از همه تابه‌های دیگر
 او راست‌گو شود و ایمن باشد. ۱۴۴
- مراعات کردن زن، شکر را و اسرار نعمتین از گفته‌ی خویش ۱۵۳
- در بیان این خبر که: اَنْهَیْ یَمُوتَنَّ الْعَالَمُ وَلِلْیَهُتِ الْجَاهِلُ ۱۶۹
- زن مظهر جمال و لطف خداس ۱۷۲
- حضرت حق، حضرت پُررحمت است ۱۷۷
- در بیان آن که موسی و فرعون هر دو مستخر می‌تواند چنان که باز هر و زهر و ظلمات و نور و
 مناجات کردن فرعون به خلوت تا ناموس نشکند ۱۸۰
- ایمان ایجاد و ایمان ایجابی ۱۸۱
- من بر مذهب پروردگارم ۱۹۴
- وحدت وجود ۲۰۰
- سبب حرمان اشقیای از دو جهان که: خَسِرَ الدُّنْیَا وَالْآخِرَةَ ۲۰۹
- جاذبیت کیهانی از دیدگاه مولوی ۲۱۱
- حقیر و بی‌خصل دیدن دیده‌های حس، صالح و ناقه‌ی صالح را، چون خواهد که حق لشکری را بکشد
 در نظر ایشان حقیر نماید خصمان را و اندک اگر چه غالب باشد آن خصم و یَقْلُدُ خَیْ اَعْنَهُمْ
 لیقضی الله امرأ کان مفعولاً ۲۲۶
- صالح پیامبر ۲۲۶
- در معنی آن که: مرج البحرين يلتقيان بینهما برزخ لایبغیان ۲۵۱

فهرست پنج

- در معنی آن که آنچه ولی کند، مرید را شاید گستاخی کردن و همان فعل کردن که حلوا طبیب را زیان ندارد
اما بیمار را زیان دارد و سرما و برف انگور رسیده را زیان ندارد اما غوره را زیان دارد که در راه راست
که لِيَغْفِرَ لَكَ اللَّهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَ مَا تَأَخَّرَ نشده است. ۲۶۶
- عصمت پیامبران در گناه ۲۷۳
- مخلص ماجرای عرب و جفت او ۲۷۹
- ن نهادن عرب بر التماس دلبر خویش و سوگند خوردن که در این تسلیم مرا حیلتی و امتحانی نیست ۲۹۲
- تعین کردن زن طریق طلب روزی کد خدای خود را و قبول کردن او ۳۰۸
- غدیه بردن عرب سیوی آب باران از میان بادیه سوی بغداد به امیرالمؤمنین بر پنداشت که آنجا هم
قحط آب است. ۳۱۸
- در نمودن دوختن عرب سیوی آب باران را و مهر نهادن بر وی از غایت اعتقاد عرب ۳۲۴
- در بیان آن که هر کس عاقل و عاقل کرم است و عاشق کریم، کرم کریم هم عاشق گداست. اگر گدا را صبر
بیش بود کریم بود و اگر کریم را صبر بیش بود گدا بر در او آید اما صبر گدا کمال گداست و
صبر کریم نقصان است. ۳۳۵
- فرق میان آن که درویش است و آن که درویشی را و میان آن که درویش است از خدا
و تشنه‌ی غیر است. ۳۳۷
- پیش آمدن نقیبان و دربانان خلیفه از بهر آنکه اعرابی و پذیرفتن هدیه‌ی او را ۳۵۲
- در بیان آن که عاشق دنیا بر مثال عاشق دیوار است. هر کس که آفتاب زند و جهد و جهاد نکرد تا فهم کند
که آن تاب و رونق از دیوار نیست از قرص آفتاب است در آسمان چهارم لاجرم کلتی دل بر دیوار نهاد
چون پرتو آفتاب بافتاب پیوست او محروم ماند. ابدأ و بَلْ يَنْظُرُونَ مَا يَلْتَمِسُونَ ۳۶۳
- مثل عرب اذا زَنَيْتَ فَاَزِنِ بِالْحَرَّةِ و اذا سَرَقْتَ فَاَسْرِقِ الدَّرَّةَ ۳۶۵
- سپردن عرب هدیه را یعنی سیو را به غلامان خلیفه ۳۶۷
- حکایت ماجرای نحوی و کشتیابان ۳۷۵
- قبول کردن خلیفه هدیه را و عطا فرمودن با کمال بی نیازی از آن هدیه و از آن ۳۸۴
- حضرت بی نشان حق، جمال لم یزلی، تاب مستوری ندارد. ۴۰۵
- شرحی مبسوط بر ابیات ۴۱۷
- در صفت پیر و مطاوعت وی ۴۲۱
- وصیت کردن رسول ﷺ علی را علیه السلام که چون هر کسی به نوع طاعتی تقرب جوید به حق،
تو تقرب جوی به صحبت عاقل و بنده‌ی خاص تا از همه پیشقدم تر باشی. ۴۴۱
- از مذهب مولوی می پرسند؟ ۴۵۴
- عقیده‌ی مولوی در حق خاندان و اهل بیت ۴۶۴

- ۴۶۵ دشمنی و کینه‌ی آل رسول در حد کفر و ارتداد است.
- ۴۷۲ ه علی‌علیه السلام امام و حکیمی بی‌مانند و ادیبی بی‌نظیر بود.
- ۴۷۴ زیبایی و ارزش ادبی
- ۴۹۶ شیفتگان علی‌علیه السلام درباره‌ی آن حضرت چه می‌گویند؟
- ۴۹۹ امامت علی‌علیه السلام از دیدگاه قرآن و روایات اسلامی
- ۵۰۳ علی بنیان‌گذار وحدت
- ۵۲۴ ویژگی‌های حکومت علی‌علیه السلام
- ۵۳۸ کبودی زدن قزوینی بر شانه‌گاه، صورت شیر و پشیمان شدن او به سبب زخم سوزن
- ۵۴۸ تعظیم و توجیه مردگاری از خودپرستی است.
- ۵۶۲ رن گرگ در پرباه در خدمت شیر به شکار
- ۵۷۷ امتحان کردن شیر گرگ در گفتن که پیش آی ای گرگ، پخش کن صیدها را میان ما
قصه آنک در پی ی بکوت، از درین گفت: کیست؟ گفت: منم. گفت چون تو تویی، در نمی‌گشایم،
هیچ‌کس را از این نمی‌شسم که او من باشد.
- ۵۸۴ صفت توحید
- ۵۹۵ ادب کردن شیر گرگ را که در سمت راستی کرده بود.
- ۶۰۸ تهدید کردن نوح‌علیه السلام مرقوم را که با پیچید که من را بپوشم با خدای می‌پیچید در میان این
به حقیقت ای مخدولان
- ۶۱۶ نشاندن پادشاهان صوفیان عارف را پیش روی دریش تا چشمشان بدیشان روشن شود.
- ۶۲۲ آمدن مهمان پیش یوسف‌علیه السلام و تقاضا کردن یوسف از او تحفه و ارمغان
- ۶۲۵ گفتن مهمان یوسف را که آیینته آوردمت ارمغان تا هربار که در تنگی روی خود بینی مرا یاد کنی ..
- ۶۳۷ مرتد شدن کاتب وحی به سبب آن‌که پرتو وحی برو زد؛ آن آیت را پیش از تمام شدن بخواند؛
گفت: پس من هم محلّ وحیم.
- ۶۴۶ نطق آب
- ۶۷۲ پیام‌های شگفت‌انگیز آب
- ۶۷۲ آزمایش آب مناطق مختلف
- ۶۷۳ تأثیر موسیقی بر آب
- ۶۷۴ آزمایش بر روی دریاچه Bwa ژاپن
- ۶۷۵ عکس‌ها چگونه گرفته شده‌اند؟
- ۶۷۵ حل یک معمای بزرگ
- ۶۷۶ تأثیر کلمات بر آب

۶۷۶	تأثیر دعا بر آب
۶۷۸	تأثیر زلزله بر آب
۶۸۲	دعا کردن بِلِعم باعور که موسی و قومش را از این شهر که حصار دادند بی‌مراد بازگرداند.
۶۹۱	سرانجام بِلِعم باعور که با موسی گزیده حق پنجه نرم کرد
۶۹۳	عتماد کردن هاروت و ماروت بر عصمت خویش و آمیزی اهل دنیا خواستن و در فتنه افتادن.
۷۰۳	باقی قبیله‌ی هاروت و ماروت و نکال و عقوبت ایشان هم در دنیا به چاه بابل
۷۰۸	سبب یادت رفتن کر بر همسایه رنجور خویش
۷۲۱	اول کسی که در مقابلهی نص قیاس آورد، ابلیس بود.
۷۳۱	در بیان آیه‌ی حال خود پنهان باید داشت از جاهلان
۷۴۴	قضه‌ی بی‌ی کردن بر میان و چینیان در علم نقاشی و صورت‌گری
	پرسیدن پیغامبر ﷺ: «بد را: روز چونی؟ و چون برخاستی؟ و جواب گفتن او که:
۷۵۸	أَصْبَحْتُ مُؤْمِنًا بِرَسُولِ اللَّهِ
۷۸۵	متهم کردن غلامان و حران ایشان بر قتل راکی آن میوه‌های تَرَوَنده که می‌آوردیم، او خورده است.
۷۹۲	بقیه قضه زید در جواب رسول ﷺ
۸۰۹	گفتن پیغامبر ﷺ: «مر زید را که این بر او افتاد تا این مگو و متابعت نگاه‌دار
۸۱۳	بازگشتن به حکایت زید
۸۲۵	آتش افکندن در شهر به ایام عمر
۸۳۰	خدا و انداختن خصم در روی امیرالمؤمنین علی علیه السلام انداختن علی شمشیر را از دست
۸۴۸	تأویل اخبار و روایات
۸۶۹	علی ای همای رحمت تو چه آیتی خدا را
	سؤال کردن آن کافر از علی علیه السلام که چون بر چون منی مظفر شدی
۸۷۶	شمشیر را از دست چون انداختی
۸۸۲	جواب گفتن امیرالمؤمنین که سبب افکندن شمشیر از دست چه بود در آن حال
۸۹۵	پس کی پند خواهیم گرفت
۹۰۱	اسلام آوردن عمر بن خطاب
	علی علیه السلام پیشوای مظلوم و بی‌بدیل در عینیت جامعه
	گفتن پیغامبر ﷺ: «به گوش رکابدار امیرالمؤمنین علی علیه السلام کی کشتن علی بر دست تو
۹۴۲	خواهد بودن، خبرت کردم
۹۶۲	تعجب کردن آدم علیه السلام از ضلالت ابلیس و عجب آوردن
۹۷۳	بازگشتن به حکایات امیرالمؤمنین علی علیه السلام و مسامحه کردن او با خونی خویش

هشت شرح مبسوط بر مثنوی مولوی

- آمدن رکابدار علی علیه السلام که از بهر خدا مرا یکش و از این قضا برهان ۹۷۸
بیان آن که فتح طلبیدن پیغامبر صلی الله علیه و آله مکه را و غیر مکه را جهت دوستی ملک دنیا نبود،
چون فرموده است: کی الدنیا جیفه بلک بامر بود ۹۸۲
گفتن امیرمؤمنان علی علیه السلام با قرین خود کی چون خدو انداختی در روی من نفس من جنبید
و اخلاص عمل نماند مانع کشتن تو آن شد. ۹۹۴
علی علیه السلام از نگاه ابن ابی الحدید شارح نهج البلاغه ۱۰۰۴
گفتاری درباره نسب امیرالمؤمنین علی علیه السلام و بیان اندکی از فضایل درخشان او ۱۰۰۹